

kodó *cserepes teknős-béka* (*Chelonia imbricata*) szolgáltatja a legjobb békateknőt, a melynek kicsiszolása évenként ezer és ezer iparost foglalkoztat. — Az Orinoko és Amazon folyamokban élő *arrau-teknős* pedig az indiánok kedvencz csemegéjét képezi; tojásából készül az ugynevezett teknős-béka-olaj.

E sokoldalú haszonnal szemben el kell némulnia a tudatlanság és kétely vádjainak! Ily hasznos állatfajoktól nem szabad megtagadnunk az elismerést; le kell győznünk irántuk való ellenszenvünket!!

A tudomány világitó fáklyájával kezünkben járunk elől a jó példával! Világosítsuk fel a köznépet ez állatok nagy értékéről, megfizethetetlen hasznáról az ipar és gyümölcs-termelés terén! Oktassuk az ifjúságot megbecsülésükre; gátoljuk meg őket az ártatlan lények üldözésében, s akadályozzuk meg lelketlen kínzásukat!

Mert, ha meg kell védenünk az állatvilág hatalmasabb, erőt kifejtési tudó egyedeit a bántalmazások ellen, sokkal inkább kötelességünk oltalmunkba venni a védtelen állatokat. Legmúltóbban vélem befejezni szerény értekezésemet, ha a nagy szellemek kitűnő gondolatai közül, melyekkel az állat-védelemről nyilatkoztak, idézem a jeles írónő, s fenkölt szellemű honleány, B. Büttner Lina arany-mondását:

«Csak a ki az emberszeretet erényével bir, képes részvétet érezni az állat iránt is. Mert a ki kegyetlen tud lenni a védtelen állathoz, annál embertársai is hasztalan keresnének könyörületet!»

Budapest. II. ker. állami főreáltanoda önképző köre.

Néhány vonás az állatokról.

Irta: EICHHARDT FRIGYES.

Jelige: «Az igazságos könyörül barmán,
de az istentelen szívű könyörtelen.»
Salamon. XII. 10.

Régen, régen volt, a világ teremtése utolsó napján, midőn a mindenható így szólt: «Teremtsünk embert, hozzánk hasonlót, ki a tengerek halain, a madarakon, minden állaton, az egész földön, minden férgen, mely a földön esuszik vagy mászik, uralkodjék.» Örömmel fogadta az ember ezen engedélyt és teljesítette is azt a legutolsó bötüig. Épp így követte ezt is: «Minden a mi mozog és él, legyen eledeltek.» Azon hozzátételt azonban, mely ezt követte: «De ne egyétek a hust, mely még él az ő vérében,» vagyis ne kinezétek az állatokat, ugyszólván figyelmébe se vette. Pedig azon hosszú kifejlődési stadiumon, melyen az emberiség keresztül ment, míg eredeti állapotából a műveltség e mai magas fokára emelkedett, számtalanszor, a legkülömbözőbb viszonyokban találkoztunk

állatokkal. Az állatok azon számtalan faja, mely az emberrel együtt a földet benépesíti, majd mint békés szövetségese, majd mint vele harczoló ellenség, majd mint engedelmes alattvaló mutatkozott, azonban mindig úgy, hogy művelődésének kifejlődésére fontos befolyással volt és gyakran határozott annak sorsa fölött.

Az ó-testamentum tanúsága szerint az ember eredeti rendeltése az, hogy a földön uralkodjék és minden állatot alattvalójává tegyen. De már az ó-kor népei mily messze eltértek ettől! Némelyek lealázva önmagukat, állatokat istenként tiszteltek; így imádták az egyptusiak a bikát, kost, macskát, ibiszt és a krokodilust. A klasszikus ó-kor magas műveltségű népei egyes állatokat már nem isteneknek tekintettek, hanem isteneik kedvenczeinek, s azokat szenteknek tartották és gyengöd kitüntetéssel bántak velük. Mily jól esett ez a szegény állatoknak! Nem kinoztattak úgy mint most, pedig állatok már gyakran gyógyítottak meg oly sebeket, melyeket emberek ütöttek. Már ezért is megérdemelnék a fobb bánásmódot.

És mennyit tanulhat az ember tőlük! Még a legnemesebb és legokosabb ember is ezt mondta: «Eredj el a hangyához, ó te rest nézd meg az ő utait és tanulj! — A madárcsőr alakja alighanem a kopja és nyilvessző alakjára vezette az embereket, úgy mint a mérges kigyók a megmérgezett fegyverek használatára. A méhek, hangyák és hörsögök bizonyosan előbb gyűjtöttek eleséget, mint az emberek. A régi sphalanx alakjára talán a vadludak vezették az embereket röpülési módjukkal. A teknősbékától tanultak meg a pánczél alkalmazását; a gólyáktól, a darvaktól az őrszemek kiállítását; a rókától és borztól as aknát és ellenaknát. Ha a farkasok egy juhnyáját akarnak megtámadni, akkor néhány közülök áltámadást intéz, hogy a juhász és kutyái figyelmét magukra vonják, míg a többiek az ellenkező oldalon a zsákmányt elragadják. Nem tanulhatták meg az emberek ebből az áltámadások alkalmazását a háboruban? A kutyák ébersége és hűsége közmondásos, épp úgy a macska hamissága, valamint a róka ravaszsága is. Ha a róka egyik lábát a csapda becsipi, inkább leharapdálja lábát és három lábón sántikál vissza odujába, minthogy ott maradjon egészen; nem tanítja-e ezzel az embert arra, hogy a két rossz közül mindig a kisebbet kell választania?

A bölcs teremő minden teremtménye jólétéről gondoskodott, mindegyiknek élete fenntartása és céljai elérésére alkalmas eszközöket adott. Az embert józan okossággal, az állatokat ösztönnel ajándékozta meg, mely őket képessé teszi arra, hogy meghatározzák, mit tegyenek és mit ne tegyenek. Az állatok közt épp úgy mint az emberek közt, vannak éleseszűek és gyengeelméjűek. Vagy talán nem tanuskodik éles észről és óvatosságról az, midőn a róka, ha a befagyott folyó jegén át akar futni, előbb a jégre fekteti fülét, hogy nem hallja-e a víz locsogását? Továbbá: megfigyeltek egy hollót, midőn az egy edénybe követ dobott, hogy az edény tartalma följebb emelkedjék. — A fecskék és méhek mesteri építéseit ki ne ismerné, ki ne bámulná? — Még oly dolgokat is látunk

némely állatnál, melyek majdnem emberi értelemre vallanak. Nem szólok itt a kutyákról (és miért nem), csak a fecskéről iktatok ide egy tapasztalatot.

Skóthonban a Cheviot hegy mellett számtalan sok fecske gyülekezett össze. Elleptek minden épületet és fészkeiket azok fedelei alá rakták. Volt e vidéken egy régi kastély, melynek falait sűrűn tele építették fészkeikkel, sőt két fecskepár az emeleti hálószoba ablakára függesztette fészket. A következő reggel szokatlan zaj támadt a szárnyas vendégek között, mert egy szolgáló az ablakról a két fészket leverte. Alig történt ez meg, midőn a nagy fecskesereg összegyülekezett a kastélytól távol eső ház tetején, hol igen élénken és sokáig csicseregtek, mintegy tanácskoztak. Végre déltájban szétrepültek, az egyik sarat, a másik szalmát hozott, a harmadik segített a fészekrakásnál, mely fészkek helyét az előbbi helytől oly távol választották, a mily távol csak lehetett. Annyi kis kőműves segédkezett az építésnél a hány csak odaférhetett, így közös erővel csakhamar összetakoltak két fészket, melybe a két fecskepár boldogan vonult be.

Mily szépen segítettek egymáson e kedves állatkák, pedig nem volt Széchenyiük, ki ezt mondta volna nekik, rájuk alkalmazva: «Álljunk sokan össze, mert mit tehet egy ember? De sok ember okulhatna e szép példából!

Az emberek szeretik magukat az állatoktól szorosan megkülönböztetni, elkülöníteni, pedig a lélektől eltekintve, mégis közeli rokonság létezik köztünk; épp úgy születünk és halunk meg, mint ők, épp úgy táplálkozunk, ugyanazon érzékeink és szenvedélyeink vannak, mint nekik, csak egyetlen előnyünk van a beszéd. Sőt érzékek dolgában az állatok határozottan felettünk vannak. Volt-e már valaki, kinek oly éles látása volna, mint a sasnak? vagy a ki sötétben oly jól látott volna, mint a macskák és baglyok? Kinek volt oly kitűnő hallása, mint a szarvasnak? Melyik ember szaglása oly éles, mint a kutyáé? Melyik inycenznek van olyan izlése, mint a szarvasmarhának, mely száz fű között is megkülönbözteti a jót a rossztól? Létezett-e valaki, a kinek oly kitűnő tapintása lett volna, mint annak a póknak, mely hálója közepén ülve annak legkisebb mozgását is megérzi? Egy kérdésre sem felelhetünk «igen»-nel! Évkönyveinkben nem említetik egy eset sem, melyet felhozhatnánk.

Azt mondtam fentebb, hogy az állatok az ember békés szövetségesei és engedelmes alattvalói is. Csak két példát akarok erre vonatkozólag felhozni.

Az emberhez minden időben és minden népnél legszorosabban fűződött a ló és a kutya. A ló, melyet méltán mondanak a legszebb és legnemesebb állatnak, a történet előtti kor szürke homályától folyton részese volt az ember sorsának, követte őt vándorlásaiban, küzdelmeiben, harczaiban, viszontagságaiban gyakran hivebb volt, mint embertársa, kit barátjának nevezett. A legbensőbb viszony az ember és a ló között a jelenkorban az araboknál van, hol egyszersmind a szabad ember elválhatatlanul szükséges vagyó-

nát képezi; ugyszólván sohasem távozik oldalától, mert gazdája a legnagyobb és legelkényeztetőbb gyöngédséggel neveli fel; urának örömét és buját, sátorát és majdnem ágyát is megosztja. Így van ez az araboknál, a mely nép fiait általában műveletlen félvadaknak tartják. És nálunk? Ha összehasonlítjuk a mi bánásmódunkat az arabokéval, sajnos, be kell ismernünk, hogy nálunk, kik magunkat felvilágosultaknak, művelteknek tartjuk, a ló helyzete sokkal rosszabb és szánalomra méltóbb. Hogy példát találjunk, nem kell messze mennünk, csak az ablakon kell kinéznünk arra a esontvázra, ott az ócska bérkocsi előtt. Ez a lónak csufolt szánalmas teremtmény alig bírja önmagát tovavonszolni az éhség és megéröltetés miatt, az a barbár pedig, ki ott ül a bakon, úgy üti, cséplí azt a szegény állatot és úgy káromkodik, hogy a szelidebb ember igazán nem tudja mit tegyen, a fülét fogja-e be, vagy a szemét takarja-e el?

De nem csak a városban van ez így, a falun is megtalálhatjuk, bár itt általában szelidebben bántak az állatokkal. Ha a kocsis, vagy béres összeveszett a gazdával, az istállóba visszatérve, a lovakon tölti a bosszuját, azokat üti; de sokszor pusztá unalomból, ha a gazdára kell várni valahol a kocsival, üti a lovakat, ahelyett, hogy kinyugodni engedné őket. Ha a fuvaros nagyon megrakja kocsiját és az egy kutyuban megakad és a lovak nem bírják kivonszolni, akkor üti-veri őket és biztatja: «Gyű-te! húzzad az lsten nevében!» És még ő beszél Istenről, ki magát büszkén vallja ugyan Isten képmásának, de éppen nem viselkedik kellően, e névhez méltóan!

A kutyáról talán nem is kellene szólnom, mert erről már annyi ismeretes, hogy én aligha hozhatnék ismeretlen példát, hogy bemutassam hasznosságát. De mégis ide iktatok néhány vonást. A kutya, épp úgy mint a ló, az ember elválhatatlan hű társa, örökké a hűség és éberség jelképe marad; érzékeinek élessége által kitüntetve épp úgy, mint a tanulékonysága és értelme által, nem feledi el a jó tetteket sohasé; e jóindulatu teremtmény megérdemli, hogy hazája legyen az egész föld és ennek minden országa külön, hogy mindenütt el legyen terjedve, mindenütt jól bánjanak vele. A kutya fölülmulja az embert egyszerűsége, hűsége és ragaszkodása által.

Számos példát hoz fel a történelem a kutyák hűsége mellett, mondhatnám többet, mint a barát hűség mellett. A rómaiaknak, midőn 101-ben Kr. e. a cimberék legyőzték, még heves harczt kellett vívniok a kutyákkal, melyek a szekér-várban a málhát őrizték. Midőn orániai Vilmos 1572-ben Brabantban háborut viselt a spanyolok ellen és az ígért francia segítség elmaradt úgy, hogy vissza kellett vonulnia, akkor egy napon, a kiállott fáradság következtében, kíséretében együtt elszunnyadt. Álmukból a herczeg kis ölebének vonyítása és kaparása ébresztette fel épp akkor, midőn az odalopódzott spanyolok már közelükben, a sátor előtt voltak. Így mentette meg a kis éber állat urának és ura kíséretének életét, vagy legalább is szabadságát. Felemlitsem-e még azt, hogy az

eszkimónak zordon hazájában egyedüli barátja és kísérete, sokszor egyedüli eledele, tehát életfentartója a kutya, mely nélkül ezen emberek nem létezhetnének azon a kietlen vidéken?

A kutyára rábizza a juhász a nyáját, a vak testét, életét, az utat, a birtokos és utazó vagyonát és biztonságát. A kutya az ember nélkülözhetlen vadásztársa és leghűbb barátja. Követi urát mindenüvé; ha ez leül, lefekszik a lábához s ha tovább megy, követi lépésről lépésre. — A szorgalmas hollandoknál a kutyának is kell dolgoznia; a angol tolvajok lopásra tanítják kutyáikat. A vak koldus, vagy zenész betanítja uszkárját, hogy a szájába fogja gazdájának kalapját és így gyűjtse össze az alamizsnát.

Talán nincs a történelemnek egy hőse sem, kiről aránylag úgy nyilatkozott volna, kit úgy dicsőített volna életírója, mint Scheitlin nyilatkozott Barryról, arról a híres szt.-bernát-hegyi kutyáról. Oly érdekesen, oly elragadóan írja le jellemzését, hogy senki sem sajnálhatja az időt, melyet eltöltött, míg e leírást átolvasta.

«A legjelesebb kutya, melyet ismerünk, mondja Scheitlin, nem az volt, mely a korintusi Acropolis őrségét felébresztette; nem az, mely mint Beçerillo, a meztelen amerikaiak százait szakgattaszét; nem a hóhér kutyája, mely ura parancsára a félénk utazót a hosszú sötét erdőn átkíserte; nem Dryden «Sárkánya», mely ura intésére a négy banditára vetette magát, néhányat megfojtott és így ura életét megmentette; nem az, mely otthon bejelentette, hogy a molnár gyermeke a patakba esett; sem az a városi kutya mely a hidról a folyóba ugrott és egy leánykát a vízhaláltól megmentett; nem Aubrys, mely ura gyilkosát megragadta és a küzdelemben a király előtt szétszagatta; sem Benvenuto Cellini ebe, mely az aranyműveseket rögtön felébresztette, midőn ékszereket akartak tőlük lopni: hanem Barry a szt.-bernát-hegyi szent! Igen-Barry, te legnagyobb a kutyák közt! Te nagy, eszes, emberi értelmességű kutya*) voltál, fogékony lélekkel a szerencsétlenek iránt. Te több mint negyven ember életét mentetted meg. Te eltávoztál kosáráddal, kenyereddel és egy üvegese édes, erősítő üdítő-itallal a nyakadon a kolostorból, házivatarban és ködös időben egyik nap úgy, mint a másikon, hogy olyanokat keress fel, kiket a hó eltemetett, a lavina befedett, hogy kikaparjad őket, vagy, ha ez lehetetlen, gyorsan haza fuss, hogy a barátok veled jöjjenek ásókkal és neked ásni segítsenek. Te a sirásó ellentéte voltál, feltámasztottad az embereket. Neke, mint a finom érzésű embernek részvét által kellett tanítani tudnod, mert másképp bizonyosan nem merészelt volna az a kikapart fiúcska a hátadra ülni, hogy te őt a barátságos kolostorba vigyed. Odaérvé meghuztad a csengőt a szent kapun, melyen belől az irgalmas barátoknak adhattad át a drága lelenczet ápolás végett. És midőn az édes terhet levették rólad, rögtön újra kutatásra indultál ki, gyorsan elmentél. Minden siker oktatótt téged és vigabbá, meg részvevőbbé tett. Az a jó tett áldása, hogy mindig jól kell szülnie! De hogyan beszéltél a

*) « . . . ein grosser sinnvoller Menschenhund.»

megtaláltakal? Hogyan gerjesztettél bennük bátorságot és vigasztalást? Én odakölcsonöztem volna neked a beszédtehetséget, hogy nem egy ember tanulhatott volna tőled. Igen, sohasem vártad, míg megparancsolták, hogy keresni menj, te mindig önmagadat emlékeztetted kötelességedre, mint a jámbor, Istennek tetsző ember. A mint csak távolról sejtetted a köd és hóvihár közeledtét, rögtön elsiettél. Így tettél fáradhatlanul 12 évig . . .»

Ezen tevékeny állatot, mely fajának leghiresebbje volt, végre egy utazó, kihez közeledett, agyonlőtte, mert nem ismerve, vadállatnak nézte. Kitömött bőre most a berni muzeumban őriztetik.

Ennyit a kutyáról és most áttérek a szárnyas állatokra.

Ki ne látott volna czinkét, verebet, fülemilét a bokrokon, a kertekben és erdőkben, midőn hernyót, férget, rovarot szedegettek? Az a rengeteg sok szunyog, mely egy egy nyári estén a mocsarak és folyók partjain repked, hogy elvész, ha néhány lappantyu rájuk akad!

Többször hallhatja az ember az efféle kifakadásokat: «Bár csak kipusztulna az az egész harkályfajzat, mindjárt szebbek lennének a fák!» Ha e kívánság teljesülne, dehogyan lennének szebbek a fák, sőt éppen ellenkezőleg, gyorsabban pusztulnának ki, mert a harkály az ép fát, melyben semmiféle féreg sincs, nem bántja. Ha tesz is azzal kárt, hogy a fa törzsébe odút váj, mégis nagyobb a haszon a férgek kiszedése által, melyet e piros sapkás ács hajt. És mégis üldözik, vadászszák a tudatlan emberek!

Nagy Frigyes kertjéből kedvezenc gyümölcsét, a cseresznyét, a verebek lecsipkedték, ezért parancsot adott, hogy a verebeket fogják, lödözzék, pusztítsák; minden verébfőre hat fillért tűzött ki. De volt-e haszna? A kormány két év alatt több ezer tallért fizetett verébfjekért, a király kertjében pedig falevél és cseresznye helyett, hernyók termettek. Ekkor Frigyes kénytelen volt parancsát visszavonni, más országokból hozatni verebeket és elismerni, hogy a természet intézkedései a leghelyesebbek.

Kimutattam néhány példában az állatok hasznosságát. Van ugyan egyes állatok, melyek batározottan kártékonyak és melyeket az embernek érdekében s jogában áll üldözni, megpusztítani; de viszont az állatok tulnyomó része hasznos az emberre nézve; ha tesz is egyik-másik kárt, ez legnagyobb részt oly csekély, hogy ugyanezen állat haszna által teljesen kiegyenlítettik. Ezen állatokat tehát kimélnünk kell; nem szép dolog és határozottan rossz szivre, kegyetlen jellemre mutat, ha valaki az állatokat kinozza.

Az atheni areopag igen szigoran ítélte, midőn egy gyermeket kivégeztetett, mert az varjának a szemeit kivájta. — Néhány év előtt Abó finnországi városban egy kutyán átment egy terhes szekér, a szegény állat, mintegy segedelemért könyörögve, egy bolt elé csuszott. Ekkor egy 15 éves fiú előbb kövel dobálta, aztán forró vízzel öntötte le; ezért törvény elé került, hol a bírák elítélték. Az ítélet szerint pellengérré állították, nyakára akasztván egy nagy táblát e felirattal: «Vérszomjazó szörnyeteg.» — végre két ember megkorbácsolta. — Ezen igaz történet szolgáljon

intő például mindazoknak, kik az állatokkal kegyetlenül bánnak. Isten az állatokat az ember hatalma alá rendelte ugyan, de csak azért, hogy azokat valódi szükségleteire illendően használja, nem pedig, hogy ezen hatalmával visszaéljen. Csak romlott szívé, erkölcstelen és háládatlan ember kinozhatja az állatokat, melyek munkájuk által neki kenyerét segítik keresni, melyek mindnyájunknak táplálékot és ruházatot nyújtanak. És vajjon okosan cselekszik-e a gazda, ha marháját kinozza, vagy kinozni hagyja? Bizonyára nem, mert utoljára is a gazda veszt legtöbbet, minthogy azon állatokat, melyekkel rosszul bánunk, hamarabb tönkre tesszük, azok a rájuk mért munkát végezni nem képesek, rossz teherhordókká, korán hasznavehetetlenékké válnak és helyettük drága pénzen másokat kell szereznünk. Állatkinzók és hóhérok mindazok, kik menthető ok nélkül csupán pajkosságból, vagy egy kis borra valóért, vagy hogy néhány perczel korábban érkezzenek céljukhoz, a marhát életveszélyben sebes vágatva hajtják. Lehetetlen pedig, hogy a legeggyűbb ember is át ne látná, mily oktalanul, embertelenül cselekszik, midőn házi állatait kinozza.

A szegény állat nyögése a mennybe hat, a legcsekélyebb férge is az Isten keze nyugszik; jaj annak, ki kénytelenység nélkül öl, de kétszeresen jaj annak, ki ok nélkül kinoz!